

Cornelis Lely voorbij de Afsluitdijk

Portret van een sociaal bewogen politicus

Denk je aan Cornelis Lely (1854-1929), dan denk je aan de Afsluitdijk en misschien ook aan de inpoldering van de Zuiderzee. Dat project loopt inderdaad als een rode draad door zijn leven. Uit *Cornelis Lely, ingenieur van het nieuwe Nederland* blijkt echter dat hij als 'rode liberaal' ook vele steentjes heeft bijgedragen aan de verbetering van de leef- en arbeidsomstandigheden.

Het is waar, zonder Cornelis Lely zouden er in 1932 geen Afsluitdijk en geen IJsselmeer zijn geweest. Dat is echter maar een van zijn verdiensten. Als minister van drie vooruitstrevende kabinetten, als wethouder in Den Haag en Amsterdam en als Eerste en Tweede

**'Ik wou de wet hebben.
Ze kwam er'**

Kamerlid stond hij aan de wieg van veel sociale wetgeving. Zo werd in 1895 de Veiligheidswet ter verbetering van de arbeidsomstandigheden van kracht en volgden aan het begin van de twintigste eeuw de

Leerplichtwet (1900), de Woningwet (1901), de Gezondheidswet (1901) en de Ongevallenwet (ook in 1901). Lely had het over dat laatste wetsontwerp zwaar aan de stok met grote fabrikanten die vonden dat sociale voorzieningen vooral particulier initiatief moesten blijven. Ook de Eerste Kamer had bezwaren. Maar terugkijkend in een vraaggesprek met de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* in 1929 vertelt hij dat hij die strijd 'heerlijk' heeft gevonden. 'Amusanter dan als alles gemakkelijk gaat' en: 'Het was wel bukken voor den Senaat. Kom aan, wat zou dat? [...] Ik wou de wet hebben.
Ze kwam er.'

Phosphorluciferwet

Sommige wetten kwamen er in rap tempo doorheen. Zo werd de Phosphorluciferwet op 28 mei 1901 gepubliceerd in het *Staatsblad* en werd hij op 1 juli van dat jaar van kracht. Geen dag te vroeg, want de productie van de fosforlucifers maakte sinds de uitvinding daarvan in 1832 al vele

UIT HOUSEHOLD WORDS:

[...]Annie Brown is twenty years of age, of pale and scrofulous aspect. She went to work at the Lucifer-factory, when she was nine years old, and after she had worked for about four years, the complaint began, like a toothache.

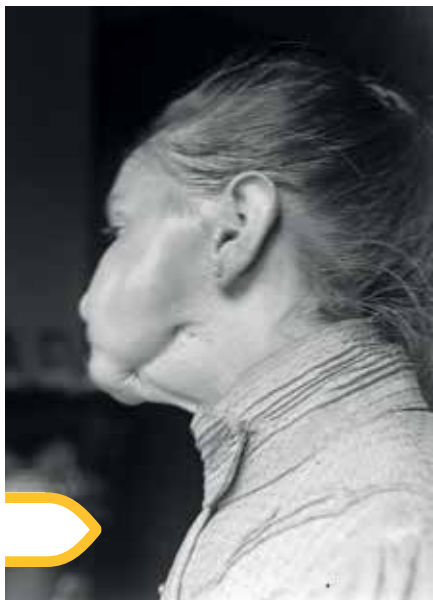
She was occupied in putting the lids on the boxes. She could smell the phosphorus at first, but soon grew used to it.

On uncovering her face, we perceived that her lower jaw is almost entirely wanting; at the side of her mouth are two or three large holes.

The jaw was removed at the Infirmary seven years ago. [...]

slachtoffers. De giftige witte fosfor veroorzaakte necrose aan de onderkaak. Dat leidde in 1888 tot 'the great Match Girls Strike' bij de Britse

Chronische vergiftiging met fosfor leidt tot het afsterven van de kaakbotten (fosfor necrose)

fosforluciferfabriek Bryant and May. Daar werkten meisjes van jongs af aan onder erbarmelijke omstandigheden en met fatale gevolgen. Al in 1852 besteedde Charles Dickens hier uitgebreid aandacht aan in zijn tijdschrift *Household Words*, waarin hij uiteenlopende sociale misstanden aan de kaak stelde.

Surinaams avontuur

Van september 1902 tot februari 1905 was Lely gouverneur van Suriname. Hij aanvaardde die functie onder voorwaarde dat hij de Lawa-spoorweg kon aanleggen. Hij was ervan overtuigd dat dat de kolonie in de economische vaart der volkeren zou opstoten en stiekem hoopte hij dat hem bij terugkeer in Nederland 'een passende betrekking' als directeur bij de Hollandsche Spoorwegmaatschappij zou worden aangeboden. Zover kwam het niet.

Kroon op het werk

Vanaf 1906 werd hij achtereenvolgens Kamerlid, wethouder in Den

Haag, lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland en van de Eerste Kamer. In 1913 werd hij voor de derde keer minister. Van Waterstaat dit keer, waar hij in 1918 eindelijk de kroon op zijn werk kreeg: de Zuiderzeewet werd aangenomen. Het kabinet van Cort van der Linden had het verder vooral druk om de Nederlandse neutraliteit te waarborgen tijdens de oorlogsjaren en het land economisch overeind te houden. Het bood Lely welkomte afleiding van zijn verdriet. Zijn innig geliefde Mies, moeder van zijn zes kinderen, overleed op 1 augustus 1914 en hij miste haar verschrikkelijk. Niet alleen in zijn hoofd doofde het licht, in heel Nederland werd het als gevolg van de oorlog donker. Om te voorkomen dat reizigers op de rails terecht zouden komen, liet Lely op alle treinperrons een witte streep aanbrengen. Geen directeur van de Hollandsche Spoorwegmaatschappij dus, maar wel een stempel tot de dag van vandaag...

Cees Banning
Cornelis Lely,
ingenieur van het nieuwe Nederland
Pharos Uitgevers,
ISBN 978 90 79399 99 4
€ 29,90

